

POGLED NA SVOJE DELO

Maja Novak

ZAKAJ NARISATI DREVO

Prepričevali vas bodo (zlasti v mentorskih delavnicah ali delavnicah kreativnega pisanja (da sta pri besednem ustvarjanju »kako« in »zakaj« neločljivo povezana.

Tega skoraj ne morem verjeti.

»Kako« je preprosto.

Eden od mojih najljubših pisateljev za mladino in odrasle Terry Pratchett tako opisuje avstralskega aborigina, ki slika na skalo:

»... kakor da bi nekdo risal drevesa in začel z običajnim zelenim oblakom na palici in to pilil, pa pilil nekoliko bolj, pa poiskal tiste drobne zasuke v črti, ki govorijo: *drevo*, in pilil *te*, dokler ne ostane ena sama črta, ki pravi: DREVO.«

Te avtorjeve besede je zanesljivo mogoče s pridom uporabiti tudi v književnosti in kar se mene tiče, bi se vsaka literarna delavnica lahko začela z njimi (ter se v istem trenutku brez škode končala). Menim, da Pratchettov obrtniški recept še zlasti velja za mladinsko lep-slovje, saj so, tako vsaj domnevam, prav otroci v najrosnejših letih osupljivo nadarjeni za instinktivno, četudi morda nezavedno prepoznavanje in razbiranje simbolnega v literaturi ter se jim zdi vsaka druga besedna navlaka odveč. Morebitna izjema pri tem je humor, ki ga mladi po srcu pač obožujemo, res pa je tudi, da je v vsaki učinkoviti šali nekaj arhetipskega, zato morda v tem primeru o izjemi sploh ne moremo govoriti.

»Kako« je torej preprosto, seveda pa nočem trditi, da je ... lahko.

V nasprotju s povedanim nikakor ne morem najti obče veljavnega odgovora na vprašanje: »Zakaj?«

Le zakaj se toliko pisateljev z mano vred muči, nemalokrat celo za ceno la-godnega preživetja ali duševnega miru, da bi z eno potezo narisali živo drevo?

Ne vem.

Že prav: moje življenje je bilo zme-rom zaznamovano s knjigami. Sorod-nikom dolgujem, če drugega ne, vsaj zahvalo, da so mi bile vedno na voljo v neizmernih količinah. Knjižne platnice so bile malone prvo, kar sem zagledala, ko sem se kot dojenček naučila osre-dotočati in usmerjati pogled. Brati sem znala pri treh; *Antigono* sem prvič pre-brala pri devetih, kar sicer še ne po-meni, da sem jo razumela (vendar sem si jo zapomnila in jo, če smem tako reči, uskladiščila v spominu do trenutka, ko sem se ji lahko še drugače približala). V vseh stanovanjih, kar sem jih zame-njala do današnjega dne, in bilo jih je mnogo, so ljudi obkrožale police, ki so se šibile pod knjigami. Ljudje so pri-hajali in odhajali in to, kdo se je znašel ob meni, pa koliko časa se je v moji družbi zadržal, je bilo večinoma odvisno od slučaja, onkraj moje volje. Na knji-gah, ki sem jih jemala v roke, pa ni bilo nič naključnega. Še preden sem jih od-prla, sem nekako vedela, da so mi bile namenjene.

Štiri leta nazaj me je knjiga rešila pred tem, da bi me izselili iz meni tako ljubega ljubljanskega brloga, v katerem prebivam še danes. Zamujala sem s plačilom stanarine in tako mi je nekega jutra na vrata potrkal možakar v modrem delovnem pajacu in z vrtnim strojem v rokah. Bila sem še v pižami, zunaj je ležala slavna mestna megla in ura je bila vsaj zame nekrščansko zgodnja.

»Poslala me je šefica recepcije, da ti zamenjam ključavnico, zato, da ne boš več mogla v svojo sobo, dokler ne poravnaš najemnine,« je oznanil moj hišnik.

Ker pa je bil tako kakor vsi drugi uslužbenci v mojem hotelu dobrega srca, je v isti sapi dodal: »Vseeno pa ne bom začel vrtati, dokler ne stopiš do šefice in se ne pomeniš z njo.«

Šefica recepcije je z razumevanjem, na kakršnega pri slovenskih založnikih zlepa ne naletim, prisluhnila mojim žalostinkam o avtorskih honorarjih, ki da bi jih bila morala po pogodbi že zdavnaj prejeti, pa jih še nisem, in s strahospoštovanjem dahnila: »A pisateljica da si? A potem se spoznaš na knjige? A mi potem znaš povedati, kje bi za hčerko, ki hodi k bralni znački, staknila knjigo Klatimaček Grof? V vseh knjižnicah sem jo iskala, pa zaman ... «

V skladu z dramaturškimi pravili, kakršna poznamo iz pravljič, se je Klatimaček Grof natanko tedaj pretegoval enajst nadstropij više, na moji nočni omarici, saj sem knjigo Eveline Umek s tem naslovom nekaj dni poprej videla pri hčeri v Novi Gorici in sem si jo izposodila, ker me je tako kakor vedno pač zanimalo, kaj v njej piše.

Tako se je med mano in šefico recepcije spletlo skoraj prijateljsko razmerje, ki temelji na tihem dogovoru: ti meni knjige, jaz pa bom tebi pogledala skoz prste, kadar zategadelj, ker tvoji dolžniki ne izpolnjujejo svojih obveznosti, ti ne boš mogla pravočasno izpolniti svojih.

Zveni skoraj tako kakor tisti verz o dolžnikih iz očenaša. Ali pa je, gledano skoz strožja očala, to samo na moč balnalna anekdota ... ?

Sumim, da je skoznjo kljub vsemu mogoče vsaj delno razvozlati skrivnost sile, ki me prav neusmiljeno priganja, da spet in spet sedam za računalnik. Za menjavo med enakopravnimi partnerji gre. Od malih nog sem si želela, da bi to ali ono, kar me je s svojo lepoto očaralo (pa naj so to bili zlati žebliji popoldanskega sonca na morski gladini, Monetova olja rouenske katedrale, Verdijev Rekviev ali sijajna zgodba (pokazala drugim in z njimi delila svoje navdušenje; drugi pa naj bi mi v zameno za to, kar jim kažem, nudili tisto, kar sem poleg zamaknjenosti nad lepoto še potrebovala. Žal je bil dolgo le malokdo pripravljen pristati na ta tako rekoč marksističen daj-dam.

Ampak bila sem trmast otrok in nisem se dala. In bolj ko sem odraščala, manj pomemben se mi je zdel goli eksistenencialni vidik tako zamišljene družbene pogodbe, čedalje glasnejša pa je postajala notranja nuja, da bi z drugimi razdelila lepoto zato, ker me pogosto prevzame do mere, ko začutim, da je samo zame preveč: da je en sam človek kratko in malo ne more prenesti.

Lepota, pravi Rilke, je groznega komaj še znosen začetek; vsak angel je strašen.

Še danes trdno verjamem, da bi moral vsakdo od rojstva do smrti početi le tisto, kar ga zares veseli in kar zaradi zadoščenja, ki ga občuti ob svojem početju, prej ko slej dobro opravlja. (Brez zlaganega posipanja s pepelom priznavam, da je v mojem primeru pisanje *edino*, čemur sem ... no ja ... recimo ... *za silo* kos. Ampak upanje, da mi bo nekega dne šlo bolje izpod rok, še ostaja.) Zagotovo bi bili v tako urejeni družbi vsi ljudje duhovno, najverjetneje pa tudi materialno bogatejši, najpomembnejše pri vsem tem

pa je dejstvo, da bi se takó človeško življenje iz naporenega in pogosto zagrenjenega pehanja za ljubim kruhkom spremenilo v osmišljeno bivanje, tako polno, da bi njegova lepota kipela čez rob.

Najbrž se v hrabrih novih časih, v katere smo se pred slabim desetletjem morda prenačljeno podali, zdi ta ideal bolj oddaljen kot kdajkoli prej. Vseeno verjamem (ker hočem verjeti), da ga bo nekega dne mogoče uresničiti. Do takrat pa ...

... do takrat pa bi moral biti vsak pisec pošten, ne samoljuben, ne preračunljiv, ne nagnjen k cenenemu politikantskemu soljenju pameti, kakor se zdaj na Slovenskem kaj rado dogaja; namesto tega bi se moral vsako budno uro z iskreno občuteno skromnostjo zahvaljevati spletu ugodnih okoliščin ali sojenicam ali bogu (*naj bog je oni ali ta*, bi ob tem rekel Shelley), ker je vsaj njemu naklonil skoz delo živeti tako, kot bi morali vsi, pa večini na žalost ni dano.

Kajpak imam v mislih osebno poštenje in skromnost pisatelja kot posameznika, ne tega, da bi smelo tisto pičlo gmotno družbeno priznanje za njegov

trud tudi v prihodnje znova in znova tako ponižujoče zamujati.

Zase krepko sumim, da sem hedonist, čeprav mi pregovorna med in mleko načeloma nista kaj prida mar; vendar ne morem brez uživaške radosti in občutka moči, ki me navdaja, kadar ugotovim, da se mi pod prsti na tipkovnici računalnika poraja nekaj res lepega. V primerjavi s tekstilnimi delavkami v nočni izmeni ali čakajočimi na borzi nezaposlenih imam pač nezaslišano srečo.

Torej poskušam po svojih najboljših močeh risati drevesa, da bi jih pokazala drugim.

Seveda se zavedam, da vse našteto mogoče velja samo zame. Kaj žene moje stanovske kolege k ustvarjanju, ne vem, niti mi, po pravici povedano, tuhtanje o tem ne krati spanca: zadostuje mi, da me sadovi njihovega dela razveseljujejo, saj resnično žlahtna kreacija prej ko slej postane neodvisna od svojega tvorca (ali njegovih skrivnih namenov) in zaživi svoje lastno življenje.

In seveda sem do danes že dodobra spoznala, da je vse to silno preprosto, ni pa ... lahko.